

Sborník příkladů dobré praxe ze seminářů Ekocentra Podhoubí 2015

Předmluva

V roce 2015 uspořádalo Ekocentrum Podhoubí, díky podpoře MHMP, tři síťovací semináře, v kterých jsme si vzali za cíl, nejen seznámit učitele se základy ekologické výchovy v MŠ, ale hlavně jim pomoci sdílet nápady, inspiraci a v neposlední řadě také zapálení pro zavádění ekologické výchovy do mateřských škol.

V rámci sdílení Dobré praxe z jednotlivých školek se nám vylouplo nosné téma pro následující sborník v podobě obnovy školkových zahrad v přírodní učebny. A jejich využití v běžném školním roce.

Bylo pro nás milé překvapení, kolika školkám se podařilo nejen proměnu zahrady naplánovat, ale také na ni sehnat potřebné finance a následně ji zrealizovat.

A jelikož renovace školkových zahrad je důležité téma. Rozhodli jsme se náš sborník pojmut jako malý návod, jak můžeme s našimi dětmi přírodní zahrady využít.

A protože číst 15 zpráv o obnově zahrady by byla trochu nuda, přinášíme vám výběr z příkladů dobré praxe Vám v podobě dvou vybraných kompletně zpracovaných tematických celků ze života na zahradě. A nepřeberného množství nápadů a návodů na hry a pozorování, které jsme vybrali z příspěvků účastníků kurzu.

Doufáme, že vám bude sborník zdrojem inspirace, stejně jako byl i pro nás a děkujeme všem účastníkům, kteří do sborníku přispěli.

Vaše Ekocentrum Podhoubí.

Příklad první

Celoroční ekologický projekt NÁŠ KAMARÁD STROM

Časová realizace: září – červen

Cílová skupina: 4 – 6 let, běžná třída MŠ

Prostředí: školní zahrada nebo park se stromy (event. les), třída MŠ

Autor: paní učitelka Lenka Sochorová

Hlavní cíle:

- přiblížit dětem stromy a jejich život s využitím všech smyslů
- vysvětlit některé procesy, které v nich probíhají
- naučit pozorovat změny v závislosti na ročních obdobích
- seznámit s významem stromů

Části projektu:

1. Plody stromu
2. Ruce stromu
3. Vůně stromu
4. Strom jako domeček
5. Život stromu
6. Strom pro člověka

Pokud je to možné, vybereme na počátku realizace projektu v zahradě školy nebo v jejím okolí jeden strom a některé úkoly plníme přímo s ním (např. frotáž kůry, obejmutí stromu, pozorování pohybu stínu apod.).

V průběhu roku je vhodné strom vyfotografovat v různých ročních obdobích a při porovnání fotografií si uvědomovat, jak se strom během roku mění.

Plody stromu (září / říjen)

Záměrem je seznámit děti s rozmanitými plody u nás rostoucích listnatých a jehličnatých stromů i s plody stromů cizokrajných.

Náměty činností k realizaci:

- nasbíráme různé plody stromů při pobytech v přírodě (na zahradě, na vycházkách, na výletech s rodiči apod.) – kaštan, bukvice, ořech, jeřabiny, různé druhy šišek... Vytvoříme z nich sbírku, jednotlivé plody pojmenujeme a zjistíme, z kterého stromu pocházejí
- podíváme se, co je uvnitř plodů našich nebo cizokrajných stromů (ořech, kaštan, jeřabina, jablko, citron, kiwi aj.) – plody rozkrojíme a sledujeme jejich strukturu, semínka si prohlédneme pod lupou a řekneme si, k čemu slouží (některé můžeme zkusit zasadit)
- rozlišujeme plody hmatem se zavázanýma očima – poznáváme, který plod máme v ruce nebo hledáme konkrétní plod mezi ostatními
- tvoříme z plodů – navlékáme korále, vyrábíme figurky, kreslíme rozmáčknutými plody černého bezu, šípku nebo rozpuštěnou čokoládou
- uspořádáme hostinu z jedlých plodů stromů, v obchodě vybereme kromě běžného ovoce i další zajímavé plody (např. jedlé kaštany, mango, kokosový ořech), v encyklopediích zjistíme, na jakých stromech vyrostly, možná objevíme i kakaovník nebo čajovník
- připravíme ovocný salát nebo upečeme ovocný koláč, z jablíček nasušíme křížaly

Další aktivity k tématu:

- vytrhávání jablíček, hrušek z papíru, modelování ovoce
- grafický list: tvar malých a velkých jablíček, tvar švestky, žebřík, košík
- pracovní list Kdo co jí (veverka-šiška, divoké prase-bukvice, pták-jeřabina)
- příběh E. Petišky s obrázky „O jabloňce“
- písničky „Pod dubem, za dubem“ „Tamhle je jabloňka“
- básně z knihy Brousek pro tvůj jazýček (Čepička za jablíčko, Jablíčka)
- pohybová hra „Kompot“, cvičení s míčky, lezení na žebřinách

- hra „Dárečky“ (předávání plodů při hudbě- např. kaštiny, ořechy, bukvice, šišky smrku a borovice, na znamení utvoření skupin stejných plodů)

Ruce stromu (říjen / listopad)

Záměrem je učit děti poznat a porovnávat listy různých stromů, všimnout si jejich odlišných tvarů a podzimního zbarvení.

Náměty činností k realizaci:

- nasbíráme pod stromy podzimní listy, prohlížíme si jejich odlišné tvary, vytváříme skupinky listů ze stejného stromu
- vyrobíme si vlastní atlas stromů – namalujeme kmen a korunu stromu polepíme skutečnými listy event. i plody, z encyklopedie opišeme jeho název
- všimáme si měnící se barevnosti podzimních listů, barevné kousky z listů vystříháme a lepíme, vytvoříme paletu barev podzimu
- tvoříme z listů - technikou frotáže překreslujeme listy na papír, barvou natřené listy obtiskujeme, vylisované listy navlékáme do řetězů nebo seskupujeme na papír, lepíme a dokreslujeme podle fantazie
- při pokusu s větvíčkou ve váze, zabalenou do igelit. sáčku, objevíme vypařování vody z listů a potřebu vody pro život stromu
- na zahradě pozorujeme padání listů, pomáháme při jejich shrabování

Další aktivity k tématu:

- nápodoba listů a větví stromů ve větru, padajícího listu pohybem
- grafický list: dokreslování žilnatiny listů, druhé poloviny listu
- pracovní list Najdi a spoj stejné listy
- příběh E. Petišky s obrázky „Kam se schoval nůž“
- foukání do listů jako vánek, vítr, vichřice
- pohybová hra „Podzim“ (obměna hry Kompot), „Tichošlápek“ (tichá chůze po listí, jeden se zavázanýma očima hledá ostatní podle sluchu)
- písnička „Listopad“
- básně z knihy Brousek pro tvůj jazýček (Padá lupen po lupenu, Fouká venku fouká)

Vůně stromu (prosinec)

Záměrem je seznámit děti s několika druhy jehličnanů, vnímat vůni jehličí i plodů dalších stromů a vytvořit zároveň příjemnou adventní atmosféru.

Náměty činností k realizaci:

- pozorujeme stromy při pobytu v přírodě, všímáme si odlišnosti mezi jehličnatými
 - o a listnatými v tomto období (zmíníme zvláštnost modřínu a dubu)
- porovnáváme větvičky s jehličím, pojmenujeme stromy, z kterých pocházejí
- a přiřazujeme k nim správné šišky
- vnímáme a rozlišujeme vůně stromů a výrobků z nich – větvičky jehličnanů, kůra, lipový květ, ořechy, jablko, pomeranč, citron, kiwi, kokos, švestková povidla, broskvový džus, čokoláda apod.
- zapálíme aroma lampu s esencí borovice
- tvoříme z větví a šišek – adventní věnec, svícný, ozdoby, otiskujeme větvičky do keramické hlíny nebo modelíny
- ozdobíme stromeček ve třídě nebo venku v zahradě, vyprávíme si o historii Vánočního stromku
- připomínáme si další zvyky – rozkrojení jablíčka, skořápkové lodičky, zavěšení jmelí

Další aktivity k tématu:

- grafický list: dokreslování větví a jehličí, šupiny šišek
- dotyková hra Co cítí strom, ve dvojicích si píšeme na záda: veverka skáče, datel ťuká, medvěd si brousí dráčky, mravenec leze, pavouk plete síť...
- zpěv písní s vánoční tematikou
- recitace básně: „Vánoční stromeček zavoněl v pokoji...“,
- dechová cvičení, plynulý nádech a výdech
- vyprávění co nám voní x nevoní, zkusíme vůni různých koření
- vyloupání ořechů, příprava těsta a pečení vanilkových rohlíčků

Strom jako domeček (leden / únor)

Záměrem je přiblížit dětem význam stromů pro život různých zvířat i rostlin a všimnout si více, co se děje v koruně, pod kůrou i kolem kořenů stromů.

Náměty činností k realizaci:

- při pobytu v přírodě hledáme hnízda, vyprávíme si, jak a z čeho je ptáci staví
- zjišťujeme, jak ptáci tráví zimu – kteří odlétají, kteří přezimují (labyrint Tažní ptáci), jak jim můžeme v tomto období pomoci
- zavěsíme krmítko na strom v zahradě, vyrobíme ptáčkům potravu z tuku a semínek, pozorujeme a poznáváme ptáčky, kteří přilétají ke krmítku
- pro která další zvířata je strom domovem- v noře pod stromem bydlí liška, jezevec, zajíc, pod listím spí ježek, v dutině kmene žije veverka, sova, pod kůrou mají chodbičky brouci (tesařík, bourovec) a další hmyz (píd'alka, ponrava), mezi větvemi splétá síť pavouk, na stromě žijí také některé druhy hub (choroš, václavka) nebo jmelí
- pozorujeme s pomocí lupy, co se děje pod kůrou nebo pod kořeny stromů (nejlépe při oteplení koncem února)
- v pupenech jsou ukryty nové listy a květy stromů, jednu větvičku můžeme přinést a ve vodě a teple ji při rychlení sledovat

Další aktivity k tématu:

- skládání vlaštovek z papíru, kreslení ptáčků na krmítku
- počítání ptáčků na krmítku nebo v hnízdě
- procvičení paměti s obrázky ptáků: Který uletěl?
- zamyšlení na téma Kdybych byl pták, kam bych chtěl doletět
- opakování rytmu (třukání datla), zpěv písně „Bude zima, bude mráz“, tanec „Vzal vrabeček na taneček sýkorku“, zpěv na ptačí slabiky (kuku, čimčarara, hůů, atd.)
- pohybové hry „Veverky a kuny“, „Zajáci a liška“, „Na kukačku“
- hra s klubíčkem Pavučina
- pohybové ztvárnění částí stromu (kořeny, kmen, koruna-jednotlivě nebo ve trojici)
- hádanky o zvířatech
- poslech bajek (Liška a čáp, O vráně a sýru, Ptačí sněm)

Život stromu (březen /duben)

Záměrem je umožnit dětem poznat vývoj stromu od semínka po mohutný strom a pomoci jim zjistit, jak se stromy rozmnožují.

Náměty činností k realizaci:

- venku pod stromy hledáme „stromová miminka“ – pučící semena, čteme příběh „Miminka stromů“ (Lesní čarování), zkusíme semínko zasadit do květináče
- vyprávíme příběh stromu podle obrázků – od semínka ke stromu
- napodobujeme pohybem „Jak roste strom“ podle slovního vedení:
 - o „Semínko leží dlouhou dobu bez hnutí v zemi, sluníčko mu hřeje záda, kapky deště mu dodávají vláhu. Semínko pije, začíná se v zemi maličko vrtět a bobtnat a pak se to stane... Pukne a vystrčí maličký klíček. Těžce se prodírá zemí, až jí prorazí a začíná se pomalu vytahovat do výšky. Nejprve je z něj slaboučký proutek, pak trochu zesílí a vystrčí první větvičky. Stále roste do výšky a vytahuje kmen k obloze. Jeho větve jsou silnější a hustší. Kořeny zapouští hlouběji a pevněji do země, aby udržely mohutný kmen i majestátní korunu. Z malého semínka vyrostl krásný, velký strom.“
- připomeneme potřeby stromů k růstu – voda, slunce, živiny z půdy
- pozorujeme různé druhy květů na stromech (nebo na obrázcích), všímáme si odlišných barev, tvarů, vůní - kočičky, jehnědy, květy lípy, jabloně, javoru, kaštanu...
- přineseme větvičku stromu do vázy ve třídě, pyl z květů zkoumáme pod lupou
- vyprávíme si o významu včel a větru při opylení květů, o dalším vývoji květu v plod
- obejmeme stromy v okolní přírodě, zkusíme kolik dětí je potřeba
- přemýšlíme, jak zjistíme stáří stromu, prohlížíme a počítáme letokruhy na pařezech nebo pokácených stromech (kdo z lidí má stejně roků?)

Další aktivity k tématu:

- vytvoření frotáže kůry stromů, malování rozkvetlého stromu
- hra Najdi svůj strom (se zavázanýma očima ohmatání stromu, poznat strom mezi ostatními po rozvázání očí)
- cvičení v přírodě např. seskok z pařezu, chůze po kládě, hod šiškou
- poslech pohádky „O kaštanu, který se trápil“ (F.Nepil: Pohádky z pekelce)

- opaky slov, porovnávání: malý x velký, vysoký x nízký, mladý x starý, slabý x silný, malý, větší, největší....
- dechová cvičení (bzučení včel, šumění větru)
- vaření lipového čaje s medem

Strom pro člověka (květen /červen)

Záměrem je posilovat u dětí vztah ke stromům, uvědomovat si jejich význam a rozvíjet potřebu je chránit.

- Náměty činností k realizaci:
- při vycházkách pozorujeme okolní prostředí, porovnáváme místa se stromy x bez stromů, kde se nám líbí víc a proč
- vyprávíme si o významu stromů pro člověka (okrasa, stín, ochrana proti větru, zdravé a jedlé plody, dřevo)
- v zahradě pozorujeme pohyb slunce a polohy stínu, porovnáváme rozdíl teplot ve stínu a na přímém slunci
- za větrného počasí sledujeme, jak fouká vítr na volné ploše, jak za kmenem stromu
- přemýšlíme, které potraviny nebo kosmetika pochází ze stromů (opakujeme předchozí poznatky)
- vyhledáváme a označujeme předměty vyrobené ze dřeva ve třídě, na zahradě, co dřevěného máme doma (nábytek, hračky, hud. nástroje, kuchyňské náčiní, průlezký..)
- seznámíme se s postupem výroby papíru, zkusíme si recyklovaný papír vyrobit
- zamyslíme se, co my můžeme dát stromům, jak o ně pečovat (lesní školky, prořezávání větví, šetrné zacházení s dřevěnými výrobky, třídění papíru k recyklaci, ochrana přírody, omezení zástavby...)

Další aktivity k tématu:

- Logico karty Jak se co dělá (židle, papír)
- Dřevěná honička, PH „Na židličky“
- pracovní list Co je ze dřeva
- zpěv písní s doprovodem na dřevěné nástroje
- návštěva truhlářské dílny

- výroba papírových větrníků
- kolektivní výtvarná práce „Zelené město“ (využití krabic různých velikostí, ruliček z papírových utěrek nebo toal. papíru, novin atd.)
- Slavnost na zahradě – hry a soutěže s tématem přírody, občerstvení (třešňová bublanina, čokoládová zmrzlina, citronáda), rozdávání drobných dáreků zavěšených na větve stromů (např. dřevění ptáčci)

Příklad druhý

Celoroční ekologický projekt

Mámo, táto, nech mě tady hrát, ve školní zahradě jsem rád!

Autor: paní učitelka Lenka Wildová

Charakteristika bloku:

Téma charakterizuje upevnění vztahu k bezprostřednímu místu - školní zahrada, díky iniciativě dětí a rodičů postupně vznikaly jednotlivá stanoviště, kde mohou děti pozorovat měnící se přírodu v jednotlivých ročních dobách, rozvíjejí si zde poznávací schopnosti, vytvářejí se zde prosociální vztahy. I tento blok vede děti k dodržování dohodnutých pravidel vzájemného soužití a chování v mateřské škole.

Dlouhodobé cíle:

1. Naučit děti, jak se mají chovat v bezprostředním prostředí zahrady.
2. Rozvinout úctu k životu ve všech jeho formách.
3. Vytvořit vztah k místu a prostředí, ve kterém dítě žije.
4. Osvojit si dovednosti potřebné k vykonávání jednoduchých činností péči o okolí.

Dílčí cíle:

1. Získávat informace pozorováním a vnímáním bezprostředního okolí
2. Vyhledávat a využívat přírodní materiály
3. Naučit se intenzivněji používat smysly pro pobyt v přírodě
4. Poznávat různé druhy stromů, rostlin a živočichů žijících na školní zahradě

Poznátky: Dítě se naučí činnostem, aktivitám, hrám, které jsou typické pro jednotlivá stanoviště. Na základě praktické zkušenosti se naučí vnímat rozdíly mezi ročními dobami. Dítě se naučí vhodně se oblékat, pokud půjde ven. Dítě se naučí manipulovat s předměty – lupa, sítko, síťka na lov drobného hmyzu, hrabíčky, lopatky, košťátka ... Dítě rozlišuje stromy a keře, s nimiž se běžně setkává.

Postoje: Dítě si vytváří určitý vztah k místu, k zahradě mateřské školy. Uvědomuje si užitek a význam ze zahrady (usušené seno z louky - pro králíka). Uvědomuje si, že lidská práce je důležitá. Uvědomí si, že pobyt na čerstvém vzduchu je příjemný. Uvědomuje si svou lásku k živé přírodě. Vytváří si potřebu kontaktu s přírodou. Postupně se rozvíjí estetický a etický postoj k přírodě. Postupně se adaptuje na přírodní podmínky.

Prostor pro realizaci: Tvořivé hry s přírodninami (šišky, jehličí, klacky, mech, kameny, kamínky, oblázky, krmení a přímé pozorování králíka jak v králikárně i ve výběhu, čištění jezírka, hledání sítky vodní živočichy, pletí záhonků, udržování bylinkové spirály- sestříhování přerostlých bylinek, výroba vonících sáčků, herbářů, hrabání sena, kupení do kupek (jeho uskladnění), hledání rostlin dle barvy, tiskání a malování rostlinkami , kompostování.

Časový rozsah celoroční

Cílová skupina: 5-6 let

Místo realizace: školní zahrada

Úvod:

Mateřská škola prošla celkovou rekonstrukcí. Také došlo k rozsáhlé přeměně zahrady - do přírodního stylu. Zahrada skýtá prostor pro objevování, zkoumání a relaxaci a vznikají jednotlivá místa k zastavení a pozorování přírody. Stanoviště Lesík, Louka, Atrium s bylinkovou spirálou, Rybníček, Kompostinka, Kamínkové zákoutí to vše obohacuje každodenní pobyt dětí v zahradě. Vztah ke školní zahradě se každodenně rozvíjí a prohlubuje. Děti získávají pocit jistoty a bezpečí. Mají možnost si získané vědomosti opakovat a „nabalovat“ na další. Zde hraje důležitou roli i zpětná vazba. U všech stanovišť jsou informační tabule, které jsou dle potřeby obměňované. Rodiče tak mají přehled o aktivitách, které se s dětmi na určitém stanovišti dělají. Při všech výchovně vzdělávacích aktivitách na uvedených stanovištích si děti rozvíjí tyto klíčové kompetence.

- Kompetence k učení: např. záměrně si pamatuje, získanou zkušenost uplatňuje praktických situacích nebo v dalším učení. Poznává, že se může mnohému naučit i v jiném prostředí než je domov a budova školy.
- Kompetence komunikativní: např. dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky ve smysluplných větách.
- Kompetence sociální a personální: např. umí si vytvořit názor a spolupodílí se na společných rozhodnutích
- Kompetence k řešení problémů: např. řeší problémy cestou pokusu a omylu na základě bezprostřední zkušenosti.
- Kompetence sociální a personální: např. projevuje se při aktivitách citlivě a ohleduplně, samostatně rozhoduje o svých činnostech.

Jelikož pro daná stanoviště a jiná místa na školní zahradě je veliké množství výchovně vzdělávacích aktivit, uvádím zde pouze některé.

Stanoviště Kamínkové zákoutí:

Motto: „Jak kamínek v dětské dlani rázem ožije“

Cíl:

- Využít kameny, kamínky a oblázky k rozvíjení jemné motoriky.
- Rozvíjet u dítěte estetickou oblast (fantazii, tvořivost, vynalézavost).

Místo konání: atrium

Časový rozsah: celoroční

Pomůcky: kameny různých velikostí, nádoby s vodou, obrázky mandal, literatura – básničky o kamínkách, pohádky k tématu, obrazový materiál, orf. nástroje...

Nabídka činností:

Kamínky na našem těle:

- masáž oblázky
- kamínkové věže
- kamínkové mozaiky, mandaly
- válení kamínků z kopce (zajistit bezpečnost dětí)
- kamínková tichá pošta

Nasloucháme kamínkům

- kamínkový koncert
- slepá bába s kamínky aneb poslouchej a jdi za zvukem
- kamínek je oživlá loutka a vypráví

Mám kamínek mám

- vyhřívané a studené kamínky
- ruce jako váhy
- přemístíme různé velké kamínky nádoby do nádoby (rukou, lopatkou, naběračkou, kleštěmi)
- vážíme kameny na vahách z ramínka

Kamínkové tvoření

- kamínkové řady
- domečky z kamínků
- kamínek jako tiskátko
- kamínek jako tajemství
- barvení kamínků
- kamínkové počítadlo

Stanoviště Lesík

Motto: „S Lesněnkou jsem v lese rád“

Cíl: Využít přírodní materiály k smysluplné hře v lesíku. Naučit se názvy stromů. Naučit se všimnout změn na stromech v průběhu roku.

Místo konání: lesík

Časový rozsah: celoroční

Pomůcky:

- přírodniny- šišky, jehličí, klacíky (přiměřená velikost), kulány dřeva, dřevěné židličky (12ks), velký dřevěný špalek – stůl, krmelec – králikárna – úložný prostor pro nádobíčko - přírodní kuchyňka, voda, koště, konvičky, šiškový závěs, hmatník s ukrytými předměty – pro hádání a bádání.

Nabídka činností:

- V lese sedíme s dětmi v kruhu a vyprávíme si o svých pocitech v lese, co se v něm líbí, nelíbí, přemýšlíme, co by se stalo, kdy se les ztratil. Děti si poslechnou příběh O starém smrku.
- Historie stromu
- Děti se seznámí s kotoučem poraženého stromu. Letokruhy, které ukazují nejen stáří, ale i jejich barva a tloušťka a tvar nám prozrazují minulost stromu. V roce s velkým množstvím vláhy a slunce vznikají širší letokruhy, úzké letokruhy ukazují na nepříznivé podmínky pro růst stromu.
- Kde je smrček?
Děti se rozběhnou ke stromu, který si myslí, že je smrček. Společně si jej prohlédneme, pohladíme jeho kůru, větvíčku, přivoníme k ní. Zkusíme najít šišku. Ptám se? Co roste na větvíčce? (jehličí) proto se mu říká jehličnatý. Hledáme další pouze jehličnaté stromy. Listnaté hledáme příště při jiné aktivitě s názvem: „Náš javor“. Nacházíme borovici a porovnáváme (drsnější kůra než smrk, jiné delší jehlice, odlišné šišky...).
- Čistíme kamenné pítko pro ptactvo. Vymeteme napadané jehličí a nosíme čerstvou vodu v konvičkách.
- Hádáme, co z připevněných předmětů patří a nepatří do lesa (stará bota, PET láhev, obaly od jídel igelitový sáček, polystyren, plechovka, konzerva, telefonní sluchátko jehličí, mravenci, houby)
- Lesní hrátky se šiškami (výroba skřítků, trefování na cíl, šiškový závěs - pokud je vlhko, šišky jsou uzavřené, pokud je velmi teplo šišky jsou otevřené - pro veverka Zrzečku...). Vytvoříme dětmi pavučinu z lana (uchycení mezi vhodnými stromy) pro prolézání nebo pro přichycení pavoučků ze šišek

Píseň:

Na stejné zemi co my, bydlí tu s námi stromy

Na stejné zemi co my, bydlí tu s námi stromy
mlčí a hledí si svého - listíčka zeleného.

Topoly, topoly, topůlky,
zatím jste vyrostly do půlky.

Až budete jako svíce
bude nám o pár let více.

100x vás deštíček zalije
budou z vás vysoké aleje

kterým jednoho rána
já budu kráčetí vdaná.

Stojím tu s otázkou nevinou
jestli bych nechtěl být dřevinou
na sobě mít šaty z kůry
dívat se na svět z hůry.

„Jak roste javor”

Starý javor nejmíň posté
vysvětluje, jak se roste:

Narovnej se! Drž se zpříma,
kořeny ti drží hlína.

Svítlí slunce? Nastav listy!

Prší? Sláva! Budeš čistý.

Trocha slunce, trocha deště,
povyrosteš, snaž se ještě.

Ještě kus a ještě kousek,
větvě do koruny pnou se.

Pro letošek už to stačí,
už uneseš hnízdo ptačí.

Stanoviště Rybníček

Motto: „Kváky, kvák, žabák tady žije rád“

Cíl: Umět vyjmenovat malé vodní živočichy, kteří žijí v jezírku.

Mít povědomí i ostatních vodních živočišů. Pochopit význam koloběhu vody.

Místo konání: rybníček

Časový rozsah: celoročně

- Pomocí vhodných pomůcek- sítky, lupy, kyblíčky, lžičky, misky a vhodné literatury - leporela s vodní tematikou, klíč k určování drobného vodního hmyzu zkoumání malých vodních živočichů v jezírku

Nabídka činností:

- Pozorování vodní hladiny v průběhu celého školního roku (podzimní listí na hladině, zamrzlý rybníček v letních měsících pozorování ptactva: jeho koupání, pití.
- Pokusy s vodou
- Filtrování a čištění vody
- Aktivity jsou doplněny a obohaceny slovní motivací, narativní metodou. Aby činnost u jezírka byla nejen zábavnou formou ale i poučnou pro děti. Básně, četba, vyprávění příběhu o vodní kapičce, pohybové vyjádření.
- Využití obrazového materiálu, puzzle - vývoj

U rybníka

Žába kváká na žabáka:

Skoč, žabáku, do vody,

dám si s tebou závody!

Žabák stočí k žábě oči:

Nejsi padlá na hlavu?

S holkou nikam neplavu!

Děda vodník

Děda vodník v důchodu
neleze už pod vodu.
Pod hladinou do týdne
nebezpečně nastydne.
Pak si v chýši z rákosu
kape kapky do nosu.
Hastrmanské hepčikání
ruší ryby při plavání.

Stanoviště atrium

Motto: „ Bylinky Tě pohladí a potěší, v zimních měsících tě zahřejí“

Doporučení: je vhodné si skupinu dětí rozdělit (cca 12 dětí) děti se tak lépe vejdou kolem bylinkové spirály, na všechny se dostanou pomůcky – konvičky, hrabičky, sáčky ke sběru bylinek

Cíl: Pochopit význam bylinek v životě člověka

Místo konání: Atrium

Časový rozsah: celoročně

Pomůcky: lupy, sáčky, sítě na usušení bylinek, klíč k určování rostlin, fotoaparát, papíry, pastelky, tužky, deky – podložky pro relaxaci

Nabídka činností:

- Sběr suchých semen na pozdější výsadbu
- Vytvoření třídních herbářů
- Smyslově poznávat bylinky při sběru
- Výtvarné hry se semeny (dokreslování části rostlin, zdobení dlaní...)
- Pozorování hmyzu v hmyzím hotelu (lupa, klíč k určování hmyzu...)
- Využit bylinky při aktivitě: Tvoření s rodiči či Podzimním tvoření, vítání podzimu.

- Připravit s dětmi bylinkové čaje – léčivé účinky, vhodná literatura, které neduhy se bylinkami léčí
- (motivace: Bylinková víla)
- Slovní hry - „Šla bába kořenářka“, hádanky na téma bylinky
- Písničky: Modrají se pomněnečky, Kolo mlýnský, ...
-

Básnička s pohybem:

V zemi malé semínko
spinká jenom malinko.
Když sluníčko zasvítí,
začne pěkně klíčiti.
Klíčí stále výš a výš,
až poupátko uvidíš.
A pak z toho poupěte
nádherný květ vykvete.

Stanoviště Louka

Motto: „Mikrosvět, je také svět sám pro sebe“

Cíl: Všimnout si změn v průběhu roku na loučce. Pochopit, že příroda má svůj řád

Místo konání: Loučka

Časový rozsah: celoročně

Pomůcky. Síťky k chytání hmyzu, bílá velká látka (3x3m), klíč k určování lučního hmyzu, lupy, misky, kamínkové berušky, igelitové ovečky, strašák, hrabičky, plachta na seno, kladívka, prkna, plátýnka

Nabídka činností:

- Jelikož jsou na tomto pozemku také Big bagy, kde každá třída sází své „poklady“ (kukuřici, brambory, len, pšenici, mrkev, ředkvičky, slunečnice) výchovně vzdělávací aktivity se ubírají tímto pěstitelským směrem
- Hrabání sena – otáčení, stavba panáků

- Tiskání trávy na plátýnko pomocí kladívka
- Kresba rostlinkami (trávou, pampeliškou,....)
- Vyhledávání čtyřlístků
- Zařazení pohybových her na louce
- Chytání drobného hmyzu sítkou - „smýkání“
- Opět doporučuji mít ve skupině nejvýše 12 dětí
- Taneček: Beruško, beruško půjč mi tečku, třeba tu co máš na zadečku“

Stanoviště Kompostinka

Motto:., Kde je kompost , tam to žije“

Cíl: Mít povědomí o zvířatech, která žije v kompostéru. Vědět, jakým způsobem vzniká zemina. Umět vyjmenovat věci, které patří a nepatří do kompostu.

Místo konání: Prostor u kompostéru

Časový rozsah: celoročně

Pomůcky.: lopatky, kyblíčky, bílé velké čtvrtky, klíč k určování rozkradačů, vhodný obrazový materiál, literatura

Nabídka činností:

- Pozorování žížal
- Založení žížaliště - vede lepšímu pochopení přeměny slupek na zeminu
- Vzniklou zeminu odnést ke stromkům (každá třída má svůj třídní strom, o který se v průběhu roku stará)
- Využití košíku: „kompostinka“ od paní kuchařky (každá třída týdenní služba na vyhazování do kompostéru)
- Zapojení rodičů do kompostování (domů si na týden odnáší košík „Šlupík“)
- Kresba a malba života v kompostéru
- Hrabání listů a následný úklid listů do kompostéru
- V prostoru u Kompostinky, založení Hřbitova odpadků - doporučuji na podzim a na jaře opět vykopat. Zakopeme papír, dřevo, igelitový sáček, sklo, plastové víčko, polystyren, plechovka, ohryzek. Vše si nafotíme, zakreslíme piktogramem - pro děti nejlepší zpětná vazba, pro kontrolu.

Doby rozkladu: sklo odhad si 3000let, polystyren asi nikdy, igelitový sáček 20 let, ohryzek týden -20 dní, plechovka 5 -15 let, papír 2- 5 měsíců...

Stanoviště pod javorem

Motto: „ Zachráním list, v přírodě již umím číst“

Místo konání: lavičky s tabulí pod javory na školní zahradě – venkovní učebna

Časový rozsah: celoročně

Nabídka činností:

- Zpěv písní o přírodě (Listopad, listopad, listeček mi na dlaň spad..., Vítr fouká do komína..., Stromy...)
- Sběr nažek od javorů
- Výtvarné aktivity různého druhu (frotáže kůry...)
- Využití dendrofonu - vlastnosti dřeva
- Listové pexeso (zatavené listy)
- Dřevěné pexeso - dřevěné listy stromů, které rostou na zahradě poznávání, hledání
- Hra poznej svůj strom - hra ve dvojici
- Třídní strom - pozorování stromu po celý školní rok – zaznamenání pomocí piktogramů jeho proměny (květy, plody, opadané listí, holé větve, pupeny, listy...)
- Zdobení stromu v zimním období - Vánoce pro ptactvo
- Plnění krmítek pro ptactvo v zimním období

Báseň:

Sněhulák

Je to tak, je to tak,
stojí tady sněhulák.
Kulaté má nožičky,
dokonce i ručičky.
Kulatou má hlavičku,
místo nosu mrkvičku.

Příklady her nejen na zahradu

Smyslové hry

1. Vidění rukama

Záměr: rozlišovat přírodniny hmatem, vnímat rozdílnost povrchů a tvarů

Pomůcky: různé druhy přírodnin z lesa, hor, od moře

např. kámen, šiška, větvička, kůra, mech, šnečí ulita, kapradiny, kaštan, ořech, sušené šípky, mušle atd., krabice

Místo: venku i v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Příroda vytváří mnoho různorodých věcí, dokážeme je poznat i bez očí?“

Nasbírané přírodniny vložíme do krabic nebo látkových tašek. Děti poznávají hmatem přírodniny, pojmenovávají je, mohou přitom vyjadřovat své pocity.

Mladší děti si přírodniny předem prohlédnou a ohmatají. Se zavřenýma očima zkouší jednotlivé přírodniny pojmenovat. Starší děti mohou vyhledávat určitý druh přírodniny nebo vybrat z krabic vše co najdeme v lese, co roste na stromě apod.

2. Hmatová cesta

Záměr: vnímat a rozlišovat přírodniny povrchem těla

Pomůcky: přírodniny např. jehličí, listí, kamínky, písek, mech, kůra stromů apod., pruh látky nebo igelitu

Místo: venku i v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Nosí zvířátka boty? A poznáme lépe bosýma nohama, po čem chodíme?“

Na vybrané místo rozložíme za sebou různé druhy přírodního materiálu (v místnosti na pruh látky nebo igelitu). Děti bosýma nohama přecházejí po přírodninách, vnímají jejich vlastnosti a odlišnosti, vypráví o svých pocitech z jednotlivých úseků. Se zavřenýma očima určují, po jakém povrchu procházejí.

3. Poznej svůj strom

Záměr: vnímat hmatem přírodní organismus, rozvíjet představivost a paměť,
podporovat spolupráci

Pomůcky: šátky k zavázání očí

Místo: venku - v parku nebo v lese

Počet: dvojice dětí

Motivace: „Každý člověk vypadá jinak, i stromy jsou každý jiný“

Děti utvoří dvojice, jeden má zavázané oči a druhý ho zavede z výchozího místa k nějakému zajímavému stromu. Nevidící strom důkladně ohmatává, objímá, zjišťuje jakou má strom kůru, kde má větve a co na nich roste, jak silný má kmen apod. Spoluhrač může pomáhat návodnými otázkami (Je tvůj strom obrostlý mechem?, Nahmatáš jeho kořeny?). Pak dovede nevidícího zpět k výchozímu místu a po rozvázání očí se dítě snaží strom najít, znovu si ho může ohmatat a obejmout. Po nalezení stromu si děti role vymění. S mladšími dětmi poznáváme stromy nejprve v areálu školky, s doprovodnými otázkami pomáhá učitelka.

4. Slepá karavana

Záměr: vnímat rozmanitosti přírody, rozvíjet představivost

Pomůcky: dlouhý provaz

Místo: venku - nejlépe v lese na přírodně zajímavém místě

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Chodíme po lese v noci i ve dne“

Po přírodně rozmanité trase v délce 15-30 metrů natáhneme provaz. Děti se přidržují provazu a se zavřenýma očima postupně za sebou procházejí zajímavá místa přírody – ohmatávají stromy, překračují kořeny, našlapují na suché listí nebo mechové polštářky, jdou vysokou travou, přes kameny, loužemi, pod nízkými větvemi, střídají stinná místa s prosluněnými. Cestou zpět se děti dívají, kudy procházely, poznávají přírodniny, vůně a konfrontují je se svými původními pocity.

5. Slepá housenka

Záměr: vnímat přírodní terén, posilovat spolupráci, rozvíjet fantazii

Pomůcky: šátky, papíry a pastelky

Místo: venku - nejlépe v lese na přírodně zajímavém místě

Počet: 2 a více dětí

Motivace: „Jak se ve tmě pohybují lesem zvířátka“

Děti utvoří 2-5 členné skupinky. Mají zavázané oči a drží se za ramena v zástupu, první ve skupině je hlavou s očima a vede ostatní zajímavými místy přírody.

Občas se zastaví, nechá nevidící vše kolem ohmatat a po chvíli jdou dál. Na konci cesty si děti sundají šátky a před hledáním cesty zpět zkusí namalovat své představy o prošlé krajině.

6. Kamínky

Záměr: vnímat rozmanitost tvarů neživé přírody

Pomůcky: různé kamínky, nejlépe oblázky z řeky

Místo: venku i v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Kameny nejsou živé, přesto se mění a mají své životy“

Děti sedí v kruhu se zavřenýma očima. Každému vložíme do ruky jeden kamínek a necháme je důkladně ho ohmatat, aby si je mohly podle nějakého výrazného znaku zapamatovat. Pak kamínky položíme doprostřed kruhu, děti otevřou oči a postupně si vyhledávají svůj kamínek. Po rozebrání kamínků děti sdělují, podle čeho kamínek poznaly. Aktivitu můžeme podbarvit relaxační hudbou a doplnit vyprávěním o řekách a potůčcích, které dávají kamenům jejich tvar a hladkost.

Kamínky je lépe předem označit, aby nedošlo k neshodám. Dále je využijeme např. k výtvarným aktivitám, k dalším hrám (viz.: Vidění rukama, Vidění nohama), můžeme jim vymyslet jména nebo příběhy.

7. Vonný koktejl

Záměr: vnímat různorodé vůně přírody

Pomůcky: kelímky od jogurtů, přírodniny

Místo: venku - v lese, na louce

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Přírodu můžeme vidět, slyšet i cítit. Jak voní příroda?“

Nasbíráme s dětmi nejrůznější druhy přírodnin (suché i vlhké listí, mech, jehličí, půda, luční květiny, byliny, lesní plody, houby, dřevo...) a zkusíme jejich rozmanité vůně.

Některé vůně se více rozvinou, pokud přírodninu promneme mezi prsty.

Z přírodnin si děti do kelímků namíchají svůj „vonný koktejl“. Mohou ho zajímavě pojmenovat, vzájemně si je představit a nosem ochutnávat.

Starší děti se zavřenýma očima hádají, z čeho je koktejl připraven.

8. Lesní orchestr

Záměr: napodobit přírodní zvuky, rozvíjet představivost a fantazii

Pomůcky: přírodniny

Místo: venku – v lese, v parku, v zahradě

Počet: 2 a více dětí

Motivace: „Příroda hraje a zpívá, uspořádáme přírodní koncert“

Pomocí nalezených přírodnin děti nejprve napodobují různé zvuky z přírody – datel klove do kmene stromu, divočáci se drbou o kůru, jeleni zápasí parožím, myška utíká do své skrýše, fouká vítr a blíží se bouřka apod.

Každé dítě si vyhledá libovolný přírodní hudební nástroj, vyzkouší jeho zvuk a pak ho představí ostatním. Na závěr zahrají všichni dohromady. Učitelka je dirigentem orchestru a hráči reagují na její gesta. Vystoupení by mělo být pro děti i pro přírodu příjemným zážitkem.

9. Hlasy přírody

Záměr: vnímat zvuky přírody

Pomůcky: žádné (event. potřeby k malování)

Místo: venku - na klidném místě

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Poslouchejme, co příroda vypráví“

Děti sedí nebo leží na zemi a naslouchají se zavřenýma očima zvukům okolní přírody.

Rozlišujeme hlasy ptáků, šumění větru, chvění listí, bubláni potůčku...

Zaslechnuté zvuky počítáme a pak je společně pojmenujeme.

Starší děti si mohou to, co slyšely, zkusit namalovat.

10. Hledám kamarády zvířátka

Záměr: sluchově rozlišovat zvuky, napodobit hlasy zvířat

Pomůcky: obrázky zvířat

Místo: v místnosti i venku

Počet: 6 a více dětí

Motivace: „Každý má jiný hlas, i zvířátka se poznávají po hlase. Najdeš svoje zvířecí kamarády?“

Dětem rozdáme kartičky s obrázky zvířat, které vydávají charakteristický hlas (např. sova, kukačka, vrabec, medvěd, žába, kachna, ovce, koza, kočka, pes, včela...).

Děti si je prohlédnou, ale neukazují ostatním. Po zahájení hry vydávají hlas daného zvířete, zároveň hledají druhého spoluhráče se stejným hlasem a tvoří dvojice.

Dále se mohou děti rozdělovat na zvířata domácí, lesní, vodní, na ty které létají, chodí, skáčou, které mají čtyři nohy, dvě nohy apod.

11. Tichošlápek

Záměr: sluchově vnímat okolní zvuky, tiše se pohybovat

Pomůcky: šátek, přírodniny (suché listy, větvičky, drobné kamínky)

Místo: venku i v místnosti

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Proč se v přírodě pohybujeme a chováme tiše?“

Děti sedí v kruhu, uprostřed sedí dítě se zavázanýma očima, kolem něj jsou na zemi rozloženy přírodniny. Úkolem 2 vybraných hráčů je přejít co nejtíšeji prostorem a vyměnit si místa. Dítě uvnitř kruhu se podle zaslechnutých zvuků snaží některého z hráčů odhalit a ukázat na něj.

12. Tady něco nehraje

Záměr: všimnout si detailů v přírodním prostředí, rozlišovat co do přírody patří a nepatří

Pomůcky: předměty nepatřící do přírody (plastová láhev, noviny, obal od oplatky nebo čokolády, igelitový sáček, banánová slupka, brambora, gumová rukavice...)

Místo: venku – v lese, na louce, v zahradě

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Zahrajeme si na detektivy a najdeme, co v přírodě někdo zapomněl“

Ve vymezeném prostoru umístíme předměty nepatřící do přírody. Děti je jednotlivě nebo ve dvojicích vyhledávají a společně pak jmenují, které věci a na jakém místě objevily. Všechny předměty posbíráme a můžeme vyzkoušet, co by se s nimi v přírodě stalo – na označeném místě v zahradě některé zahrabeme a po delší době opět ze země vyndáme.

Starším dětem můžeme hru ztížit a umístit v prostoru přírodniny z jiného prostředí nebo pouze změnit jejich polohu – pod listnatý strom položit šišku, pod jehličnatý několik listů, na šípkový keř větvičku s lískovými oříšky, mech na slunné místo apod.

13. Najdi sovu

Záměr: vnímat a rozlišovat okolní zvuky, poznávat schopnosti zvířat, napodobit charakteristické zvuky přírody

Pomůcky: šátek

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Sova v noci dobře vidí, ale i my dokážeme hledat ve tmě“

Děti stojí v kruhu, jedno z dětí je uprostřed se zavázanýma očima. Učitelka vybere někoho z kruhu, kdo bude sovou a bude vydávat její zvuky (húúú), ostatní děti vydávají jiný zvuk (např. šumění lesa - ššš). Hledač uprostřed kruhu jde za hlasem sovy

a snaží se jí mezi ostatními nalézt. Děti mohou poznávat a odlišovat hlasy kamarádů.

Hru lze hrát v mnoha obměnách: vydávání hlasů jiných zvířat (kukačka, medvěd, včela), hledání datla (dítě ťukající do dřívěk) apod.

14. Pexeso přírody

Záměr: procvičit pozorovací schopnost a zrakovou paměť, ověřit znalost prostředí

Pomůcky: přírodniny z daného prostředí, látka na zakrytí

Místo: venku – v lese, v zahradě

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Příroda je velké hračkářství, můžeme si s ní zahrát třeba pexeso“

Učitelka nasbírá 5-10 druhů přírodnin, které by měly být v daném místě lehce k nalezení (plody stromů, listy, kameny, traviny...). Položí je na světlý kus látky a zakryje. Na několik vteřin je dětem ukáže, a ti se snaží všechny přírodniny zapamatovat. Pak se (jednotlivě nebo ve dvojicích) vydají hledat do okolí stejné přírodniny. Kontrolou správnosti je přiložení nasbíraných přírodnin k těm původním – utvoření stejných dvojic, jako při hraní pexesa.

15. Lesní domino

Záměr: vnímat rozmanitost přírodnin, rozvíjet zrakovou paměť

Pomůcky: přírodniny

Místo: venku – nejlépe v lese

Počet: 2 a více dětí

Motivace: „Co všechno v lese objevíme, do domina přiložíme“

Učitelka položí před ostatní na zem 2 lesní předměty. Děti rozdělené do dvou i více skupin střídavě přikládají a vyhledávají nové přírodniny. První skupina (nebo jeden její člen) hledá jednu stejnou přírodninu, přiloží ji k původní (list vedle listu) a vybere novou k položení (kámen). V přikládání pokračuje další skupina. Přírodniny se mohou přikládat na obou koncích.

16. Dárečky

Záměr: podporovat vztahy ve skupině, vnímat rozmanitost přírodnin

Pomůcky: různé přírodniny – šiška, list, ořech, kaštan, větvička jehličnanu, peříčko, kamínek, ulita, mušle atd. – od každé 2 kusy

Místo: v místnosti

Počet: 10 a více dětí

Motivace: „Udělejme si vzájemně radost“

Děti si vyberou jednu z přírodnin, každá přírodnina bude ve hře 2x. Pak chodí volně po místnosti a dají svou přírodninu tomu, s kým se potkají – vymění si dárky.

Po několikeré výměně učitelka hru přeruší – např. cinknutím do trianglu.

Úkolem dětí je utvořit dvojice se stejnou přírodninou.

Další variantou je utvořit skupiny dárků, které rostou a které nerostou na stromě.

Po ukončení hry si mohou děti „dárečky“ ponechat.

Psychomotorické a dramatické hry

1. Pavučina

Záměr: spolupracovat a vzájemně se poznávat, koordinovat své pohyby

Pomůcky: klubíčko

Místo: v místnosti

Počet: 10 a více dětí

Motivace: „Pavouček si plete síť“

Děti sedí v kruhu na zemi, posílají si mezi sebou klubíčko. Přidrží vždy konec provázku a pošlou klubíčko komukoliv dalšímu. Postupně odmotávají provázek a tvoří tak velkou pavučinu. Při předání klubíčka vysloví jméno dalšího vybraného dítěte a přidají stručné zdůvodnění např. „Posílám klubíčko Janičce, protože mi pomohla uklidit hračky“. Po odmotání celého klubka položí všichni opatrně provázek na zem. Dvě vyvolané děti si mezi sebou mění místa a procházejí přitom mezi provázky pavučiny, tak aby ji neporušily a do sítě se nezamotaly.

2. Jak roste strom

Záměr: seznámit se s fázemi růstu stromu, uvědomovat si pomocí vlastního prožitku části stromu, rozvíjet pohybovou představivost

Pomůcky: xylofon

Místo: v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Když vyroste strom, stane se králem s korunou“

Děti představují semínka, leží stočeni do klubíčka volně v prostoru a pohybem napodobují růst stromu podle slovního doprovodu učitelky: „Semínko leží dlouhou dobu bez hnutí v zemi, sluníčko mu hřeje záda, až to trochu zalechtá, kapky deště mu dodávají vláhu. Semínko pije, začíná se v zemi maličko vrtět a bobtnat a pak se to stane...“

Semínko pukne a vystrčí maličký klíček. Těžce se prodírá zemí, až jí prorazí a začíná se pomalu vytahovat do výšky. Nejprve je z něj slaboučký proutek, pak trochu zesílí a vystrčí první větvičky. Stále roste do výšky a vytahuje kmen k obloze. Jeho větve jsou silnější a hustší. Kořeny zapouští hlouběji a pevněji do země, aby udržely mohutný kmen i majestátní korunu. Z malého semínka vyrostl krásný strom a stal se z něho král.“ Růst a sílení stromu doprovází vzestupná řada tónů hraná na xylofon. Na pohybovou improvizaci může navázat další, např. strom ve větru (vánek si pohrává s lístky na větvích, vítr mává větvemi, vichřice větve ohýbá, kmen se naklání, kořeny ho drží vši silou v zemi, aby se nezlomil nebo nevyvrátil, vítr se zklidňuje, ve větvích hnízdí ptáci...).

3. Na zahradníka

Záměr: uvědomovat si potřeby rostlin, poznávat některé druhy zahradních květin

Pomůcky: malé obruče, obrázky květin, lopatka, konvička, motyčka

Místo: v místnosti

Počet: 10 a více dětí

Motivace: „Zahradník pěstuje květiny ze semínek, stará se o ně, aby pěkně rostly“

Děti nejprve pojmenují zahradnické nářadí a vysvětlí, k čemu se používá. Volně v prostoru položíme obruče s obrázky květin. Mezi dětmi vybereme 3 zahradníky, každý si vezme jednu pomůcku. První zahradník s lopatkou vodí postupně ostatní děti do obručí, pohybem naznačí zasazení semínka a vybrané dítě si sedne do obruče. Po rozsazení všech dětí druhý zahradník s konvičkou obchází obruče a naznačuje zalévání a přitom říká: „Vstávej semínko, holala, bude z tebe...“ a doplní jméno květiny na obrázku. Nato se dítě u daného obrázku pomalu postaví. Všechny květiny pak obejde ještě třetí zahradník a naznačuje kypření půdy v květináči. Děti představující květiny se mohou lehce pohybovat – otáčí se za světlem, rozkvétají apod. V další části hry vyvolá postupně každý zahradník jména dvou květin, která si přeje přesadit a ta si vymění svá místa. Hru ukončí učitelka, když si u zahradníků vybírá květiny a vyvolané dítě – květina odejde z obruče a si sedne k učitelce.

4. Jak se chodí do lesa

Záměr: uvědomovat si rozmanitost lesní přírody, rozvíjet představivost

Pomůcky: nahrávka zvuků lesa nebo vhodná relaxační hudba

Místo: v místnosti i venku

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Cesta lesem je plná překvapení“

Děti pantomimicky napodobují cestu lesem a doplňují pohybem vyprávění učitelky – chodíme po měkkém mechu, procházíme vysokou travou, překračujeme kořeny stromů, prodíráme se hustým křovím, přejdeme přes kládu, sbíráme houby, osvěžíme se u lesní studánky, přeskočíme potůček, ochutnáme lesní jahody...

Hra může být součástí dramatické lekce na pohádkové téma (Jak Jeníček s Mařenkou hledali světýlko, Jak šla Červená Karkulka za babičkou, Jak hajný Robátko hlídá svůj les apod.).

5. Dešťová víla

Záměr: rozlišovat fáze a druhy deště, vyjádřit změny hrou na tělo

Pomůcky: žádné

Místo: v místnosti i venku

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Když prší, dešťová víla tančí mezi mraky“

Děti představují mráčky na nebi, učitelka (později šikovná dítě) v roli dešťové víly slovně popisuje a zároveň předvádí hrou na tělo zvuk vody, děti se k ní přidávají.

- Jemně mrholí – tření dlaní o sebe
- Poprchává – tleskání prsty jedné ruky do dlaně druhé ruky
- Padá déšť, prší – tleskání dlaní jedné ruky do hřbetu druhé ruky
- Déšť sílí, liják – plácání dlaněmi do stehen
- Déšť je prudký, průtrž mračen – totéž + mlaskání jazykem
- Přidala se bouřka s hromobitím – totéž + dupání

Po bouřce postupně opakujeme průtrž mračen, liják, déšť, poprchávání a mrholení

až po úplné ztišení.

Náročnější variantou je, pokud děti stojí v kruhu a dešťová víla uprostřed postupně předvede každému zvuk vody, které dítě opakuje až do doby, než k němu víla znovu dojde a předvede zvuk nový. Zesílení i ustávání deště je pozvolné a více působivé.

6. Putování kapky vody

Záměr: seznámit se s koloběhem vody

Pomůcky: žádné

Místo: v místnosti

Počet: 3 a více dětí

Motivace: „Jak cestuje vodní kapka světem“

Učitelka vypráví příběh o putování kapky vody, následně se děti pokusí pohybově ztvárnit některé momenty koloběhu vody v přírodě.

„Byla jednou jedna kapička vody, která se narodila při deštivém dni v lese mezi kořeny stromů. Ze země tam vytryskl tenký pramínek, který svezl kapičku do neposedného potůčku. Potůček vyběhl z lesa a pospíchal krajinou, běžel po hladkých oblázcích kolem luk a polí dál a dál. Potok se proměnil v říčku, vody přibýlo a proud ji unášel přes kameny dál do řeky. Kapička klouzala kolem břehů, po rovině i z kopce dolů, až najednou řeku zastavila hráz. Všechny kapky se posadily na hladinu rybníka a nechaly se houpat na vlnkách. Některé kapičky se pod paprsky sluníčka proměnily, jsou lehoučké a stoupají vysoko k nebi, kde se mění v dešťové mráčky.

Kapička spolu s ostatními pospíchala dál, cestou se nim přidávaly další potoky a řeky, spojily se v silný vodní proud, který je na cestě k moři. Když kapky doputovaly do moře, povídaly si o své dlouhé cestě, klouzaly se po vlnách a odpočívaly. Sluníčko je šimralo paprsky a hřálo tolik, až se některé kapky vznesly jako pára pomalu k obloze. Chvíli si hrály na honěnou, a pak se spojily ve veliký mrak. Vítr je odnesl nad pevninu, kde narazily na vysokou horu, o kterou se mrak rozbil na malé vodní kapičky.

Kapička se sklouzla dolů do údolí a vsákla se do suché půdy. Prosakovalo hluboko a hluboko, až se zastavila u kořenů lesních stromů.“

- Kapka vody – děti sedí na zemi volně po místnosti
- Pramen vody ve studánce – děti sedí v hloučku vedle sebe
- Potůček, potok – děti běhají po obvodu místnosti a přeskakují kostky (kameny)
- Říčka, řeka – děti se spojí do dvojic a trojic, střídají rychlý běh s pomalým, přes a mezi kameny
- Rybník – děti stojí na místě rukama vzpaženýma, mírně se vlní v pase a pohybují rukama v zápěstí
- Moře – děti se procházejí po místnosti, ústy vydávají šumění moře
- Pára – děti vyskakují co nejvýše
- Mraky – spojí se do jednoho klubka a pomalu chodí po místnosti
- Déšť – děti se rozdělí a ze stoje si pomalu sednou na zem

7. Z vody, do vody

Záměr: rozlišovat vodní živočichy a rostliny

Pomůcky: lano

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Co patří a nepatří do vody“

Z lana utvoříme kruh, který symbolizuje vodní hladinu, děti stojí po obvodu kruhu.

Učitelka vyvolává názvy živočichů nebo rostlin, které žijí ve vodě a střídá je z názvy těch, co se ve vodě nevyskytují. Děti skokem do kruhu nebo z kruhu reagují na slova učitelky - kapr, delfín, rak, labuť, leknín...skok dovnitř - kočka, slon, mravenec, růže...výskok ven.

Pohybové hry

1. Na kukačku

Záměr: upevnit základní poznatky o některých druzích ptáků, pohybově reagovat a orientovat se v prostoru

Pomůcky: malé obruče

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Kukačka hledá hnízdo, kde by nechala své vajíčko“

Hře předchází seznámení dětí se základní charakteristikou několika ptačích druhů, a vyprávění o zajímavostech ze života kukačky.

Děti představují ptáčky, stojí v obručích- hnízdech volně po místnosti. Jedno dítě je kukačka a létá mezi hnízdy. Jakmile hlasitě zakuká, ostatní ptáci vyletí ze svých hnízd a hledají jiné prázdné hnízdo. Kukačka rychle obsadí nejbližší volné hnízdo a novou kukačkou se stává dítě, na které hnízdo nezbylo.

Hru lze hrát i venku, ptačí hnízda mohou představovat označené stromy.

Pokud do hnízd vložíme obrázky ptáků (alespoň dva obrázky stejného druhu), může učitelka vyvolávat jména ptáků a pouze ti si mění hnízda. Kukačka se snaží obsadit místo některého z nich. Při zvolání „Ptačí stěhování!“ si vymění místa všichni ptáci najednou.

Veverky a kuny

Záměr: přispět svým úsilím k výsledku skupiny, poznávat rozdílné vlastnosti zvířat, procvičit postřeh a orientaci

Pomůcky: papírové koule, díly molitanové stavebnice

Místo: v místnosti

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Veverky si nasbíraly zásobu oříšků na zimu, kuny jim chtějí oříšky vzít“

Uprostřed místnosti postavíme hnízdo veverek z dílů molitanové stavebnice.

Uvnitř je větší množství papírových koulí – oříšků. 1-2 děti představují kuny, které vnikly do hnízda a vyhazují po jednom oříšky ven.

Ostatní děti – veverky se pohybují kolem hnízda a nosí oříšky po jednom zpět do hnízda.

Po chvíli hru přerušíme, a spočítáme kde je více oříšků. Pokud je více papírových koulí v hnízdě – vyhrály veverky, pokud mimo hnízdo – vyhrály kuny.

Děti se při hře kromě rozvoje pohybových dovedností seznamují se vztahy mezi živočišnými druhy.

2. Na lišku a myslivce

Záměr: procvičit hbitost a postřeh

Pomůcky: středně velký míč

Místo: v místnosti

Počet: 10 a více dětí

Motivace: „Myslivci se snaží trefit nemocnou lišku, liška chce myslivcům uniknout“

Děti sedí na patách v kroužku, představují myslivce a posílají si vnitřkem kruhu po zemi míč. V kruhu stojí jedno dítě- liška, která se kutálenému míči vyhýbá.

Myslivec, který lišku zasáhne, se stává novou liškou.

Hru doplníme rozhovorem o možném výskytu nemocných zvířat v lese a o roli myslivce při ochraně lesa – proč chce myslivec lišku střílet, proč není dobré přímo se kontaktovat s lesními zvířaty atd.

3. Na houbaře

Záměr: rozlišovat některé druhy hub, uvědomit si, že všechny nesbíráme

Pomůcky: košík

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Houbař chodí po lese a sbírá houbičky na smaženici. Ale pozor, všechny houby nejsou jedlé!“

Děti sedí ve dřepu volně v prostoru, představují houby. Jedno dítě – houbař chodí s košíkem mezi houbami a říká: „Do lesa si zajdu, jakou houbu najdu?“

Pohládí vybrané dítě a to vysloví název jakékoli známé houby. Houbař se podle jména houby rozhodne, jestli ji nechá na místě (nejedlá, jedovatá houba), nebo jí sebere a řekne: „Hup do košíku“ (houba je jedlá). Takto vyvolané děti se řadí za houbaře a po chvíli s ním vycházejí ven z lesa. Tam houbař zavolá: „Houbičky, houbičky, usmažím si vás!“ a houby utíkají zpět do lesa.

Jména hub se mohou opakovat a děti je mohou při opakování hry měnit.

Hře předchází rozhovor o zkušenostech dětí s houbařením, seznámení s různými druhy hub (skutečných nebo v atlase) a upozornění na možná nebezpečí.

4. Čáp a žáby

Záměr: poznávat vztahy v ekosystému, procvičit pohybovou obratnost

Pomůcky: lano, židlička

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Žáby jsou zvědavé, kdo se objevil u jejich rybníka“

Jedno dítě představuje čápa, stojí na židličce v rohu místnosti a rukama napodobuje čapí zobák. Ostatní děti jsou žáby, sedí ve dřepu na druhé straně místnosti ve vymezeném prostoru – lano označující rybník. Žáby skáčou k čápovi a společně rozmlouvají:

„Kdopak jsem?“ ptá se čáp.

„Čáp“ odpovídají žáby.

„Chytám žáby.“

„A jak?“

„Zobákem, klap, klap!“

Na poslední slova čáp předvede klapání zobákem, žáby utíkají do rybníka a čáp se snaží některou chytit.

5. Krmení ptačích mlád'at

Záměr: uvědomovat si základní potřeby zvířat, seznámit se s jejich chováním, zlepšovat motorické dovednosti a vnímání barev

Pomůcky: obruče, kuličky, uzávěry od pet-lahví

Místo: v místnosti

Počet: 6 a více dětí

Motivace: „Jak ptačí rodiče krmí svá mlád'ata“

Děti se rozdělí do dvojic (nebo trojic, čtveřic - podle počtu dětí) a utvoří ptačí rodinu – 1-2 ptáčata a 1-2 rodiče. Ptáčata sedí v hnízdech – obručích - na jedné straně místnosti, na druhé straně jsou rozloženy uzávěry pet-lahví několika barev (různé druhy hmyzu). Každé ptačí rodině přidělíme jednu barvu, kterou se bude krmit. Ptačí rodič sbírá uzávěry dané barvy a nosí je pomocí kuličku do hnízda. Jakmile vysbírá všechny své uzávěry, jeho ptáčata vyrostou a vyletí z hnízda.

Hra končí, když všichni ptáci létají v prostoru. Můžeme ji opakovat s výměnou rolí.

6. Housenka čaruje

Záměr: přiblížit vývojová stádia zrodu motýla, spolupracovat a pohybově reagovat

Pomůcky: šátek nebo polštářek (nejlépe zelené barvy)

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Housenka je kouzelnice, dokáže se přeměnit v krásného motýla“

Děti utvoří jeden nebo více 5členných zástupů, několik metrů před nimi leží šátek, který představuje zelený list. První ze zástupu oběhne šátek a přibere druhého, oběhnou společně šátek, přiberou třetího atd. Stávají se housenkou, která pojídá list a stále roste. Když jsou zapojeni všichni, naposledy oběhnou šátek a spojí se do těsného kruhu – housenka se zakuklí. Pak společně říkají: Byla jedna kukla a ta kukla pukla, vyletěl z ní v jarní svět motýl krásný jako květ.

Na poslední slova se děti pustí, a rozletí se po místnosti jako krásní motýli.

7. Na věneček

Záměr: pojmenovávat kvetoucí rostliny

Pomůcky: žádné

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Z jakých květin upleteme věneček?“

Děti sedí na patách volně v prostoru, představují květiny na louce.

Jedno dítě chodí mezi nimi a recituje říkanku:

„Uvijíme věneček ze všech našich kytiček,
zapleteme do věnečku kvítek lístek i větvičku.

Jaké jméno máš?“ - při tomto verši pohladí některé z dětí a to vysloví název květiny

„Pojď ty mezi nás!“

Na slova posledního verše se dítě – květina zapojí za prvního a hra se opakuje, dokud nejsou zapojeny všechny děti. Na závěr utvoří děti kroužek - věneček .

Děti vyslovují jména libovolných květin, nebo jim rozdáme obrázky a řeknou jméno květiny na svém obrázku.

8. Na rysa a srnu

Záměr: přiblížit rozdílné schopnosti a vlastnosti zvířat, vnímat okolní zvuky

Pomůcky: modrý šátek

Místo: v místnosti

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „Srna jde pít k lesní studánce. Když probudí rysa, bude ji chtít chytit“.

Děti představují srnky, sedí v půlkruhu. Proti nim sedí se zavřenýma očima jedno dítě-rys a na zemi před ním leží modrý šátek. Vybrané dítě z půlkruhu se potichu přibližuje k šátku a sbírá jej (srna se snaží napít ze studánky). S šátkem pak běží zpět na své místo. Pokud ji rys uslyší, vybíhá za ní a pokusí se ji chytit. Rys nemůže chytat srnu dřív, než sebrala šátek.

9. Na lišku a zajíce

Záměr: poznávat rozdílné vlastnosti zvířat, rychle pohybově reagovat

Pomůcky: žádné

Místo: v místnosti i venku

Počet: 8 a více dětí

Motivace: „Zajíček utíká před liškou, schová se jí ve své noře“

Dvojice dětí se postaví proti sobě a chytí se za ruce, vytvoří pelíšky pro zajíce.

Jedno dítě představuje lišku a honí dalšího, který je zajícem. Zajíc se zachrání vběhnutím do pelíšku. Ke komu z dvojice se postaví zády, stává se novým zajícem a zachráněný vytvoří s druhým ve dvojici nový pelíšek.

10. Na jestřába

Záměr: spolupráce ve skupině

Pomůcky: žádné

Místo: v místnosti i venku

Počet: 5 a více dětí

Motivace: „I zvířecí maminky chrání svoje děti“

Děti vytvoří 4-5členný zástup, jehož hráči se drží oběma rukama v pase.

První dítě představuje kvočnu, ostatní kuřata. Před zástupem stojí další dítě – jestřáb, který má za úkol dotknout se posledního kuřete v zástupu. Kvočna má upaženo, staví se stále čelem k jestřábovi a snaží se svá kuřata chránit. Zástup dětí se nesmí roztrhnout, kuřata se brání tím, že se ukrývají za kvočnou.

Zástupů může být více, pak je ke hře potřeba dostatek volného prostoru.

Před hrou si vyprávíme s dětmi o rozdílném životě domácích a volně žijících zvířat, seznámíme je s důvodem lovu dravých ptáků, i s obětavostí zvířecích rodičů.

Výtvarně - tvořivé hry

1. Frotáž kůry / listu

Záměr: vnímat rozmanitost struktur a tvarů v přírodě

Pomůcky: papíry, voskové pastely

Místo: venku – v parku, v zahradě, v lese (frotáž listů i v místnosti)

Počet: 2 a více dětí

Motivace: „Jsme stromoví badatelé a prokážeme, že každý strom/list je jiný“

Děti utvoří dvojice a vyberou si dva stromy v okolí. Jedno dítě přidrží papír na kmenu stromu, druhé plochou stranou pastelu přejíždí po papíře, až se objeví struktura kůry. U dalšího stromu se role dětí vymění a vytvoří společně druhou frotáž.

Vytvořené obrazy děti společně prohlížejí a porovnávají, vyhledávají použité stromy. Frotáže mohou k sobě přikládat, sestavovat v koláže a dokreslovat, v čarách hledat připomínající předměty nebo figury.

Podobně lze vytvořit také frotáž listů, která je méně náročná.

2. Fotoaparát

Záměr: zachytit přírodní výjev, slovně vyjádřit dojem z krajiny, spolupracovat

Pomůcky: pastelky, papíry

Místo: venku ve volné přírodě

Počet: 2 a více dětí

Motivace: „Fotograf se rozhlíží po krajině a fotografuje si zajímavá místa“

Jedno dítě je fotograf, druhý jeho fotoaparát a má zavřené oči. Fotograf vede bez mluvení druhé dítě krajinou, u zajímavého místa se zastaví, nasměruje svůj přístroj a ťukne do něj. Fotoaparát se na pár vteřin podívá, pak oči opět zavře a jdou dál. Takto si vyfotí asi 3 záběry. Na závěr se fotky vyvolají – děti nakreslí, co jako fotoaparát viděly a co chtěly jako fotografové vyfotit. Společně si pak nad obrázky povídají a konfrontují, vzájemně své představy. Obrázky si můžeme popsat a vystavit.

3. Obraz z přírody

Záměr: všimát si okolní přírody, vnímat rozmanité barvy a tvary

Pomůcky: karton a lepidlo

Místo: venku

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Vytvoříme si společně obraz okolní přírody, ale nebudeme ho malovat“

Po cestě krajinou děti vyhledávají a sbírají typické nebo zajímavé přírodniny (při větším počtu dětí omezíme počet na 3-5 druhů). Společně je pak rozmístíme na větší karton papíru a vhodným lepidlem přilepíme.

Takto můžeme vytvořit obraz školní zahrady, lesa nebo louky, stejně si vyrobíme obrázek jako vzpomínku na výlet nebo pobyt na škole v přírodě.

4. Korálky z přírodnin

Záměr: tvořit z přírodnin, vnímat a oceňovat pestrost přírodního materiálu

Pomůcky: tupé jehly, pevné nitě, různé druhy přírodnin (šípky, jeřabiny, bezinky, dýňová a slunečnicová semínka, předmáčená čočka, fazole, hrách, koření..)

Místo: v místnosti i venku na zahradě

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Příroda nabízí mnoho krásných materiálů, z kterých můžeme vyrobit přírodní šperk a navíc takovým dárkem někoho potěšit“

Nachystáme několik druhů přírodního materiálu, při jejich přípravě mohou děti pomáhat (namočit luštěniny, vybrat semínka z květu slunečnice, sbírat bezinky...).

Děti volně vybírají a kombinují přírodniny i koření a opatrně je navlékají na nit.

Hotové korále využijeme při námětových hrách, při dramatizaci pohádek, můžeme je věnovat maminkám, babičkám, pí. kuchařkám...

5. Lexikon stromu

Záměr: pozorovat a zaznamenávat změny v přírodě

Pomůcky: pořadač, papíry, tužky a pastelky, lepidlo

Místo: venku, v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Vytvoříme knihu o životě stromu“

Vybereme s dětmi jeden strom (nebo více stromů) v blízkém okolí. Pozorujeme ho, všímáme si, jak se během roku mění a naše dojmy zaznamenáváme. Sbíráme a sušíme jeho části – listy, kůra, květy, plody, vlepujeme je do knihy. Děti mohou kreslit strom v jednotlivých ročních obdobích, složit o něm báseň nebo vymyslet příběh, vyrobit z jeho přírodnin obrázek nebo figurku, vytvořit frotáž jeho částí. Všechny záznamy vkládáme do pořadače, společně vytvořenou knihu prohlížíme, vyprávíme si o životě „našeho“ stromu i o našich dojmech a zážitcích.

6. Pískové obrázky

Záměr: vnímat možnosti přírodního materiálu, rozvíjet estetické cítění

Pomůcky: písek různých barev, další přírodniny, lopatka nebo list papíru

Místo: venku na rovné ploše

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Jako indiáni zkusíme vytvořit obrázek pomocí přírodnin“

Vyčistíme a uhladíme si kousek země, klacíkem načrtneme obrys kresby, nabíráme barevné písky a vymalujeme (použijeme písek žlutý i bílý, černou hlínu, antuku nebo drcenou cihlu). Pískový obrázek můžeme kombinovat s dalšími přírodninami. Stejnou technikou vytváříme různé vzory a ornamenty. Všímáme si pomíjivosti tohoto druhu výtvarného umění, poznáváme vlastnosti jednotlivých materiálů.

7. Mechový strom

Záměr: manipulovat s přírodninami, využívat jejich vlastnosti

Pomůcky: mech, větvičky, jeřabiny, květy sedmikrásek, šupiny ze šišek, sušené květy, tráva a další drobné přírodniny, karton, lepidlo

Místo: v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Jak by vypadal strom lesních skřítků?“

Z nasbíraných přírodnin děti sestaví strom - kmen z větvičky, korunu z mechu a přilepí je na karton. Do koruny vkládají a lepí libovolné plody nebo květy.

8. Pařezový panáček

Záměr: kombinovat přírodniny, využívat fantazii a představivost

Pomůcky: pařezy, dostupné přírodniny

Místo: venku – nejlépe v lese

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Rozveselme smutné pařezy!“

Děti si najdou na vymezeném místě v lese pařez a snaží se mu pomocí okolních přírodnin vytvořit veselý obličej – oči, nos, ústa, zoubky, vlasy, uši atd. Pařezovému panáčkovi pak mohou vymyslet jméno a krátce ho představit ostatním.

9. Podzimníček

Záměr: vnímat strukturu, tvar a kvalitu listů, využívat fantazii

Pomůcky: podzimní listy různých stromů, karton, lepidlo, fix nebo tuš

Místo: v místnosti

Počet: 1 a více

Motivace: „Vykouzlíme z listů skřítko podzimníčka“

Z nasbíraných podzimních listů děti sestavují podle své fantazie skutečné nebo pohádkové figurky např. skřítko Podzimníčka, stejnou technikou můžeme tvořit

panenku Lesněnku, pohádková strašidylka apod.

Listy nalepí kvalitním lepidlem na karton a dokreslí fixami nebo tuší chybějící detaily.

10. Papírna

Záměr: seznámit s procesem výroby papíru, vyrobit ruční papír

Pomůcky: noviny, větší mísa, mixér, žehlička, rám se sítím, vylisované listy
nebo květy

Místo: v místnosti

Počet: 1 a více dětí

Motivace: „Zahrajeme si na továrnu, kde se vyrábí papír“

- Staré noviny natrháme na kousky a namočíme do vody.
- Rozmočený papír postupně vkládáme do mixéru, přidáme trochu vody a lehce rozmixujeme.
- Vzniklou papírovinu rozložíme na rovnou plochu (použijeme např. list papíru), houbičkou vysajeme přebytečnou vodu a necháme uschnout (papír je možné rychleji vysušit pomocí žehličky).

Ruční papír můžeme obarvit převařenými rostlinami – kopřivou, borůvkami, které rozmixujeme společně s papírem. Ozdobit ho lze vylisovanými květinami nebo listy.

Papír můžeme dále využít např. k výrobě přáníček.

